

VELIKE ZVIJERI U HRVATSKOJ



Nakladnik: Državni zavod za zaštitu prirode

Za nakladnika: Davorin Marković

Uredile: Jasna Jeremić i Ana Šrbenac

Autori: Jasna Jeremić, Ana Šrbenac, Patricija Oković,
Luka Katušić, Josip Kusak, Krunoslav Leko

Lektura i korektura: Maja Marčić

Fotografije: Josip Kusak, Željko Stipeć, Slaven Reljić, Vedran Slijepčević,
Ana Šrbenac, Miha Krofel, Đuro Huber, Željko Hrastinski, Jasna Jeremić,
Elise Peressin, Lori Valčić

Zahvaljujemo svim autorima fotografija koji su nam svoje fotografije
ustupili na korištenje za ovu brošuru.

Oblikovanje i priprema za tisak: Ermego d.o.o.

Tisk: Kerschoffset d.o.o. Zagreb

Naklada: 2000 primjeraka

ISBN: 978-953-7169-86-2

1.

Što trebamo znati o velikim zvijerima u Hrvatskoj?

U Hrvatskoj žive tri vrste velikih zvijeri: sivi vuk (*Canis lupus*), euroazijski ris (*Lynx lynx*) i smeđi medvjed (*Ursus arctos*). Velike zvijeri u Hrvatskoj dio su većih populacija koje obitavaju na prostoru Dinarida.

Počnimo s upoznavanjem!



VUK



Izgled

Krzano mu je sive boje. Leđa i rep su tamnosivi, dok boja prema trbuhi i nogama prelazi u svijetlosivu. S prednje strane nogu gotovo uvijek ima usku tamnu prugu. Građom tijela vuk je prilagođen trčanju. Ima četiri prsta na stražnjim, a pet na prednjim nogama, s time da na prvi prst prednje noge (palac, unutrašnja strana noge) ne staje. Hoda na vrhovima prstiju. Tjelesna masa odrasle jedinke u Hrvatskoj kreće se od 30 do 40 kg. Duljina tijela, od vrha njuške do kraja repa, varira od 125 do 180 cm, a visina od 60 do 70 cm.

Stanište

Nema velikih zahtjeva prema staništu, traži samo dovoljno plijena i zaklona. Zato u svijetu živi od šumskih područja do pustinja. Zbog sposobnosti prilagodbe i opstanka, čak i u zaljude okrutnim uvjetima, vuk je pravi simbol divljine.

Način života

Vuk živi u čoporima u kojima svaki član dobro zna gdje je njegovo mjesto unutar te zajednice. Najznačajniju ulogu ima roditeljski par koji se u pravilu jedini razmnožava unutar čopora, a ostali članovi su njihovi potomci različitog uzrasta koji međusobno grade odnose nadređenosti i podčinjenosti. Prosječni čopor u Hrvatskoj čini 4 do 6 vukova.

Izrazito je teritorijalna životinja te žestoko brani teritorij svoga čopora. Ako na teritorij zaluta vuk iz drugog čopora, vukovi „domaćini“ ga mogu usmrtiti ili u određenim okolnostima i prihvati kao novog člana.

Prehrana

Glavni su izvori hrane vuku srna, jelen, divlja svinja i manji sisavci (zec, glodavci). U krajevima s razvijenim stočarstvom, vrlo često na vučjem jelovniku završi i pokoja ovca, koza ili neka druga domaća životinja.

Razmnožavanje

Vuk ima potomstvo jednom godišnje. Pare se tijekom zime, a 63 dana nakon uspješnog parenja ženka u vučjem brlogu rada 4 do 7 slijepih i gluhih vučića od kojih svi ne prežive.

Komunikacija

Vuk je društvena životinja koja se sporazumijeva zavijanjem, režanjem, civiljenjem, lajanjem, govorom očiju i tijela te ostavljanjem mirisa i tragova.



RIS



Izgled

Ris ima tijelo pokriveno gustim crvenkastosivim krznom s jedinstvenim uzorkom pjega. Prepoznatljiv je po čupercima crnih dlaka na vrhu šiljastih ušiju i kratkom repu na vrhu pokrivenom crnom dlakom. Kao i svaka mačka, ima pandže koje može uvući pa se ne vide u otisku šape. Hoda na vrhovima prstiju, čiji je broj isti kao kod vuka. Dužina tijela varira od 80 do 130 cm, a visina u ramenima iznosi do 60 cm. Tjelesna masa risa u Hrvatskoj je od 16 do 30 kg.



Stanište

Da bi ris nastanjivao neko područje, najvažnije je da ima dovoljno plijena, posebice srna i jelena. Odabire mirna područja koja mu služe kao zaklon za dnevni odmor te posebno za odgoj mladih.

Način života

Uglavnom živi sam i teritorijalna je životinja. Veličina njegovog teritorija ovisi o uvjetima u staništu. Teritoriji mužjaka u prosjeku su veći od teritorija ženki. Najaktivniji su u jutarnjim i večernjim satima, dok se tijekom dana i noći uglavnom odmaraju.

Prehrana

Glavni plijen su mu divlje životinje poput srne ili zeca, ali ne preže ni od mладунčeta jelena. Pljen jede duže vrijeme, pri tome ga često sakrije te se vraća nekoliko dana uzastopno dok ga ne pojede do kraja.

Razmnožavanje

Mužjak i ženka borave zajedno na istim mjestima jedino za vrijeme parenja, od sredine veljače do kraja ožujka. Ženke nakon 73 dana omace 1 do 4 mладунca o kojima se same brinu.

Komunikacija

Budući da su risovi većinom samotne i teritorijalne životinje, kao način komunikacije prilikom obrane svog teritorija koriste se izlučevinama mirisnih žlijezda, urinom i grebanjem, a rijetko dolaze u izravan sukob s „uljezom“.



MEDVJED



Izgled

Snažno tijelo medvjeda prekriveno je dugom smeđom dlakom, često boje čokolade. Na kraju tijela koje se oslanja na četiri čvrste noge nalazi se kratki rep dug samo 8 cm. Dužina tijela je oko 2 m, a visina u ramenima 1 m. Tjelesna masa odrasle ženke je oko 100 kg, dok mužjaci mogu težiti i više od 300 kg. Na prednjim i stražnjim šapama imaju po pet prstiju sa snažnim pāndžama. Za razliku od mačaka, medvjedi ih ne mogu uvući. U hodu medvjedi dodiruju tlo cijelim tabanima – slično kao čovjek. Tako ostavljaju trag koji nije sličan niti jednoj drugoj vrsti u našim staništima.



RH OSOBNA ISKAZNICA

SMEDI MEDVJED (*Ursus arctos*)

RED: zvijeri (*Carnivora*)
PORODICA: medvjedi (*Ursidae*)
DUŽINA odrasle jedinke: oko 2 m
VISINA: 1 m
TJELESNA MASA: 100 – 300 kg

Stanište

Staništa medvjeda su velika, šumska, neprekinuta prirodna područja bogata raznolikim biljnim pokrovom, u kojima nalazi hranu, zaklon i pogodan prostor za brlog.

Način života

Većinu svog života provodi sam, a kreće se na životnom prostoru veličine od nekoliko desetaka km² pa do nekoliko stotina km². Unutar svog životnog prostora jedinka se kreće ovisno o dostupnim sezonskim izvorima hrane.

Prehrana

Medvjedi oko 95% prehrabnenih potreba zadovoljavaju biljnom hranom (malinama, žirovima, bukvicama...), gljivama, a povremeno pojedu i neki mesni obrok. Često se vole počastiti i ličinkama osa i pčela. Slabo probavljenu biljnu hranu i sjemenke prenose izmetom na velike udaljenosti.

Razmnožavanje

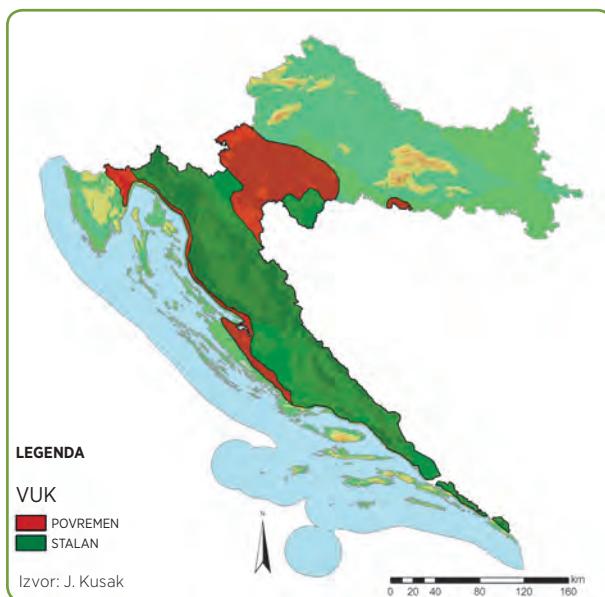
Pare se od kraja svibnja do polovine srpnja. Tijekom sezone parenja i mužjaci i ženke se više puta pare s različitim jedinkama. Nakon trudnoće koja traje oko 7 mjeseci, u siječnju ili veljači rađa se 1 do 4 mladunčeta težine oko 350 g, slijepih i bez dlake.



Komunikacija

Medvjedi međusobno komuniciraju putem ogrebotina na kori stabala i raznim mirisnim znakovima kojima označavaju svoju prisutnost.

2. Rasprostranjenost i brojnost velikih zvijeri u Hrvatskoj



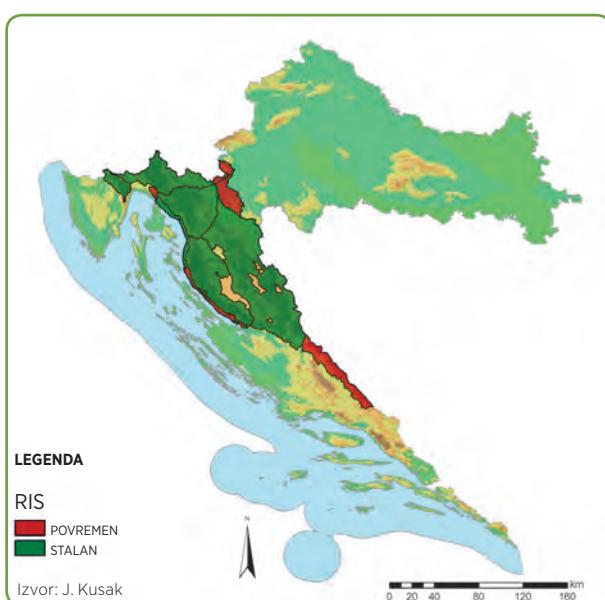
Sve tri velike zvijeri uglavnom žive na području Gorskog kotara i Like, a vuk i na području Banije i najvećeg dijela zaleđa Dalmacije. Također, vuk se povremeno pojavljuje na Učki i u dijelu središnje Hrvatske.

VUK:

Procijenjeno je da u Hrvatskoj živi najviše 220 jedinki raspoređenih u 50 čopora od kojih 24 čopora dijelimo sa Slovenijom i Bosnom i Hercegovinom.

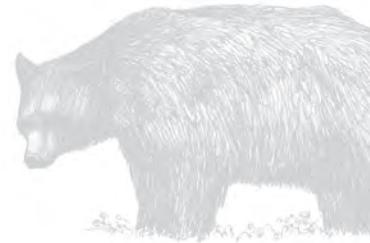
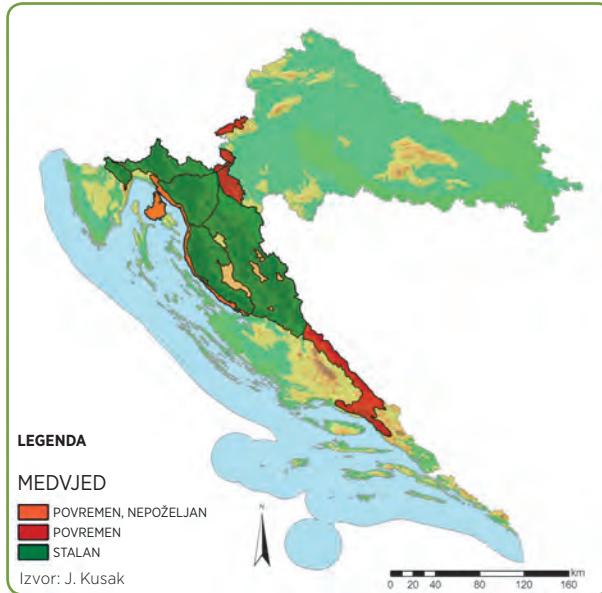
RIS:

Brojnost risova se kreće od 40 do 60 jedinki i posljednjih nekoliko godina je u padu.



MEDVJED:

Procijenjeno je da u Hrvatskoj živi oko 1000 jedinki smeđeg medvjeda.



3. Suživot s čovjekom

Velike zvijeri od davnina dijele svoje stanište s čovjekom i obrnuto. U početku svoje povijesti, čovjek je poštovao velike zvijeri i ponekad im pripisivao božanska svojstva.

Kako je čovjek razvijao svoje djelatnosti, posebno od pojave poljoprivrede i stočarstva, i širio životni prostor, velike zvijeri su mu postale smetnja. Iz tog vremena potječu predrasude, kriva vjerovanja i strahovi. Sjetimo se samo priče o Crvenkapici i o vuku i sedam kozlića. Tako je umjesto suživota započelo sustavno istrebljivanje. Velike su zvijeri zbog nas došle gotovo do krajnjih granica svog opstanka.



Danas se taj stav ipak promjenio i veliki se napor uključuje kako bi se ove životinje očuvale uz što skladniji suživot s čovjekom. Izazovi su veliki jer velike zvijeri trebaju i nastanjuju veća područja te zbog svoje prehrane često čovjeku pričinjavaju određenu materijalnu štetu. Tako nerijetko vukovi napadnu stado nečuvanih ovaca, medvjed upadne u pčelinje košnice, a ris se zna pogostiti u kokošnjcu. Vuk i ris hrane se divljim životinjama koje su od interesa za lov.



Kako bi se smanjio negativan stav prema zvijerima, posebno zbog šteta na stoci, organiziran je sustav donacija električnih ograda i pasa tornjaka koji učinkovito mogu čuvati čovjekova dobra, kao i sustav nadoknada i isplata gospodarskih šteta.

Također, u slučaju opasnosti i većih šteta, za strogo zaštićene vrste postoji mogućnost određivanja odstrelne kvote, ali samo ako to ne rušava stabilnost populacija ovih vrsta.



4. Razlozi ugroženosti velikih zvijeri

Velike zvijeri najviše ugrožava čovjek. Najčešći razlozi ugroženosti su **uništavanje staništa, stradanje na prometnicima i nezakoniti odstrel**.

Gusta mreža prometnica umanjuje životni prostor velikih zvijeri te otežava kretanje, pronalazak partnera i potragu za hranom.

U pojedinim je područjima još uvijek prisutno trovanje vuka i ostalih divljih životinja.

Problem predstavlja i uzimanje mladunaca iz prirode, a kod risova i genetska srodnost odnosno razmnožavanje u srodstvu.

Neprimjerena odlagališta otpada također privlače velike zvijeri, i to najčešće medvjede koji se navikavaju na miris i prisutnost ljudi. Takvi medvjedi mijenjaju svoje ponašanje i bez urođenog straha ulaze u naseljena mjesta, što može dovesti do kobnih posljedica bilo za medvjede ili ljudi.



5. Propisi o velikim zvijerima

U Hrvatskoj su **vuk i ris** strogo zaštićene vrste na temelju Zakona o zaštiti prirode. To znači da ih se ne smije uznemiravati, namjerno hvati niti držati u zatočeništvu, uzgajati, ozljeđivati, trgovati i ubijati, a zabranjeno je i uništavanje njihovog staništa.

Kazna za ubijenog vuka iznosi 40.000 kn, dok je za ubijenog risa predviđena kazna od 20.000 kn.

Populacijom vuka i risa upravlja se na temelju Plana upravljanja vukom i Plana upravljanja risom u Hrvatskoj.

Medvjed je zaštićena vrsta na temelju Zakona o zaštiti prirode i Zakona o lovstvu. Medvjedom u Hrvatskoj gospodari se u skladu s nacionalnim Planom gospodarenja smeđim medvjedom.

Osim domaćim zakonodavstvom velike zvijeri zaštićene su i međunarodnim propisima te direktivom Europske unije. Tako će ulaskom u Europsku uniju Hrvatska morati predložiti i područja važna za očuvanje velikih zvijeri, kao dio europske mreže ekološki važnih područja NATURA 2000.



6. Zašto je važno očuvati velike zvijeri?



Pokazatelji bogatstva i očuvanosti prirode

Hrvatska je jedna od rijetkih zemalja Europe gdje još žive tri velike zvijeri. Prisutnost zvijeri znak je neizmjernog prirodnog bogatstva i očuvanosti staništa.

Krovne vrste – održavaju prirodnu ravnotežu

Velike zvijeri su predatori i nalaze se na vrhu hranidbene piramide. Većinom napadaju životinje koje je lakše uloviti, uglavnom slabije i nezdrave, te na taj način utječu na prirodnu selekciju. Nazivamo ih još i krovnim vrstama jer pridonose očuvanju ostalih vrsta i staništa u kojem žive.

Mogućnost za razvoj ekoturizma

U današnjem užurbanom gradskom životu sama mogućnost uočavanja znakova prisutnosti velikih zvijeri u netaknutoj prirodi može priuštiti nezaboravan doživljaj i privući brojne posjetitelje u stanište velikih zvijeri.

Na taj način otvaraju se mogućnosti razvijanja lokalnog ekoturizma zasnovanog na prepoznatljivosti velikih zvijeri, a ujedno i boljeg suživota ljudi i zvijeri.



Vrijednost za buduće naraštaje

Obveza je svih nas da prirodu, u kojoj uživamo za svog života, sačuvamo i da isto pravo omogućimo i budućim naraštajima.



7. Kako se ponašati u staništu velikih zvijeri

- ▶ Ne ostavljajte otpatke u prirodi, pogotovo ne ostatke hrane ili ambalaže.
- ▶ Krećite se prohodnim stazama i predviđenim izletničkim i šumskim putovima, preporučljivo je hodati danju, a ne u sumrak ni noću, te treba biti umjerenog glasan odnosno normalno razgovarati, ali ne i vikati.



- ▶ Ako nađete na mladunče velike zvijeri, brzo se udaljite od mesta susreta.
- ▶ U slučaju iznenadnog susreta s medvjedom treba ostati miran, jer postoji mogućnost da se tokom kretanja prema vama životinja predomisli i okrene. U slučaju napada treba se baciti na tlo licem dolje i rukama pokriti glavu, a nikako pokušati pobjeći.
- ▶ Ako životinja dođe blizu kuće, otjerajte je povicima, pljeskanjem ili bučnim viknjem.
- ▶ Nemojte ih hraniti ili dirati, a pogotovo ih nemojte uzeti iz prirode i odnijeti svojim domovima. Takve životinje zauvijek su izgubljene za prirodu. U slučajevima kada u prirodi mladunče i ostane bez majke još uvijek ima mogućnosti za preživljavanje.
- ▶ Pronalazak ozlijedene ili uginule velike zvijeri, **hitno** prijavite u najkraćem mogućem roku predstavnicima Interventnih timova za medvjeda, vuka i risa (vidi str. 15 i 16).



8. Jeste li znali?

- ▶ „Medvjed Miša“ bio je maskota Olimpijskih igara 1980. u Moskvi.
- ▶ U pleistocenskom nalazištu Medvjeda špilja na otoku Lošinju nađeni su fosilni ostaci smeđeg medvjeda zajedno s ostacima špiljskog medvjeda.
- ▶ Dva zviježđa: Veliki medvjed i Mali medvjed, nazvana su po medvjedu.
- ▶ U Kelta medvjed predstavlja boga rata Arzhousa. Po njemu je ime dobio i bretonski kralj Arthur, oko kojeg je nastala cijela legenda o vitezovima Okruglog stola.
- ▶ Risa smatraju simbolom Makedonije, a nalazi se i na njihovoj petodinarci iz 1993.
- ▶ Astronom Hevelius je u 17. stoljeću jedno zviježđe nazvao zviježđe Risa.
- ▶ Ris u europskom svijetu simbolizira izvanredan vid.
- ▶ Prema rimskoj mitologiji osnivače Vječnog grada, Romula i Rema, othranila je vučica Kira.
- ▶ Vuk je prva životinja koju je čovjek pripratio prije otprilike 100 000 godina te su tako nastali psi.
- ▶ U srednjem vijeku vjerovalo se u vukodlake, a germanski kralj Sigismund, u 15. stoljeću, sazvao je sabor koji je objavio da vukodlaci zaista postoje.
- ▶ U Rimu još i danas vuk nacrtan na vratima znači sreću za mladence.
- ▶ Vuk se nalazi na grbu grada Gospića.
- ▶ U mitologiji Skandinavije bog Odin je pri stvaranju svijeta prvo stvorio dva vuka da mu pomažu u lovnu te da o toj vještini nauče i ljudi.
- ▶ Vuk „Vučko“ bio je maskota zimskih Olimpijskih igara 1984. u Sarajevu.
- ▶ Mnogobrojna imena europskih i hrvatskih gradova i drugih geografskih pojmovi dolaze od naziva za pojedine velike zvijeri, primjerice Berlin, Bern, Vukovar, Risnjak, Medvednica, Vukova Gorica.



9. Interventni timovi

Interventni tim za medvjeda

1. Davor Zec,

Ministarstvo poljoprivrede, Zagreb,
mobilni broj: **098 290 803**,
e-mail: davor.zec@mrrsvg.hr

2. Zrinko Jakšić,

Ministarstvo poljoprivrede, Zagreb,
mobilni broj: **091 6015 512**,
e-mail: zrinko.jaksic@mrrsvg.hr

3. prof. dr. sc. Đuro Huber,

Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
telefon: **01 2390 141**, mobilni broj: **098 256 506**, fax: **01 2441 390**,
e-mail: huber@fef.hr

4. prof. dr. sc. Josip Kusak,

Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
telefon: **01 2390 142**, mobilni broj: **091 2212 133**, fax: **01 2441 390**,
e-mail: kusak@fef.hr

5. dr. sc. Dario Majnarić,

Hrvatske šume d.o.o.,
Uprava šuma Podružnica Delnice, Delnice,
telefon: **051 829 702**, mobilni broj: **098 447 946**, fax: **051 812 342**,
e-mail: dario.majnaric@hr.sume.hr

6. Slavko Medved,

Hrvatske šume d.o.o.,
Uprava šuma Podružnica Delnice, Šumarija Vrbovsko, Vrbovsko,
telefon: **051 875 202**, mobilni broj: **098 440 790**, fax: **051 875 569**

7. Nenad Vancina,

Hrvatske šume d.o.o.,
Uprava šuma Podružnica Delnice, Šumarija Delnice, Delnice,
telefon: **051 812 151**, mobilni broj: **098 448 406**, fax: **051 813 084**,
e-mail: nenad.vancina@hrsume.hr

8. Milan Perković,

Hrvatske šume d.o.o.,
Uprava šuma Podružnica Gospić, Gospić,
telefon: **053 652 440**, mobilni broj: **098 446 450**, fax: **053 652 478**,
e-mail: milan.perkovic@hrsume.hr

9. Igor Hak,

stalni vještak Ministarstva zaštite okoliša i prirode, Gračac,
telefon: **023 773 071**, mobilni broj: **098 446 665**, fax: **023 773 077**,
e-mail: igor.hak@hrsume.hr

10. Josip Tomačić,

Javna ustanova Park prirode Velebit, Krasno,
telefon: **053 851 600**, mobilni broj: **098 9070 495**, fax: **053 851 600**,
e-mail: krasno@pp-velebit.hr

Članovi Interventnog tima za medvjeda ujedno su i članovi interventnog tima za vuka i risa.

Interventni tim za vuka i risa

1. **Ivana Jelenić,**

Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Zagreb,
telefon: **01 4866 122**, mobitel: **098 406 548**, fax: **01 4866 100**,
e-mail: ivana.jelenic@min-kulture.hr
web: www.zastita-prirode.hr

2. **Marko Trošić,**

Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Zagreb,
telefon: **01 4866 120**, fax: **01 4866 100**,
e-mail: marko.trosic@min-kulture.hr
web: www.zastita-prirode.hr

3. **Damir Mitrović,**

Inspekcija zaštite prirode, Zadar,
telefon: **023 211 129**, mobitel: **098 406 979**, fax: **023 224 067**,
e-mail: damir.mitrovic@min-kulture.hr
web: www.zastita-prirode.hr

4. mr. **Jasna Jeremić**, dr. vet. med.,

Državni zavod za zaštitu prirode, Zagreb,
telefon: **01 5502 921**, mobitel: **091 610 6448**, fax: **01 5502 901**,
e-mail: jasna.jeremic@dzzp.hr

5. **Damir Bosiljevac,**

stalni vještak Ministarstva zaštite okoliša i prirode, Omiš,
telefon: **021 863 239**, mobitel: **091 5133 263**, fax: **021 308 210**,
e-mail: damir.bosiljevac1@st.t-com.hr

6. **Zoran Bračulj**, dr. vet. med.,

stalni vještak Ministarstva zaštite okoliša i prirode, Split,
telefon: **021 374 260**, mobitel: **091 6060 663**, fax: **021 374 260**,
e-mail: zoran.braculj@gmail.com

7. **Marko Ljubičić**, dr. vet. med.,

stalni vještak Ministarstva zaštite okoliša i prirode, Knin,
telefon: **022 661 402**, mobitel: **091 4668 901**, fax: **022 660 235**,
e-mail: ljubicicmarkoknin@gmail.com

8. mr. **Dragan Milković**,

stalni vještak Ministarstva zaštite okoliša i prirode, Gospić,
telefon: **053 679 026**, mobitel: **098 439 187**, fax: **053 679 075**,
e-mail: dragan.milkovic@hrsume.hr

9. **Boris Šabić**,

stalni vještak Ministarstva zaštite okoliša i prirode, Makarska,
telefon: **021 612 008**, mobitel: **098 445 665**, fax: **021 612 008**,
e-mail: boris.sabic@hrsume.hr

10. **Ivica Šupe**,

stalni vještak Ministarstva zaštite okoliša i prirode, Šibenik,
telefon: **022 214 126**, mobitel: **091 5052 267**, fax: **022 213 929**,
e-mail: ivica.supe@si.t-com.hr

Web adresa za one koji žele saznati nešto više

www.velikezvijeri.hr

A- A+ O nama Kontakt Galerije fotografija Korisni linkovi Pojmovnik

VELIKE ZVIJERI U HRVATSKOJ



Vuk

Ris

Medvjed

Centar za velike zvijeri



Novosti

05. svibanj 2011. – Predavanje o vuku u PP Učka za sve interesne skupine 05.05.2011.
08. travanj 2011. – Donacija električnih ograda stočarima s područja opć... 08.04.2011.
1. travanj 2011. – Državni zavod za zaštitu prirode donirao je pet elektr... 04.04.2011.
31. ožujak 2011. – Državni Zavod pomaže braniteljima 04.04.2011.
11. ožujak 2011. - Predavanja o vuku u srednjim školama 14.03.2011.

Pogledajte arhiv novosti »

Biologija vuka

Vuk u Hrvatskoj

Istraživanje i praćenje

Projekt

Propisi i dokumenti

Plan upravljanja vukom

Prijelazi za divlje životinje

Mjere zaštite stoke

Nadoknada šteta

Ljudska dimenzija

Publikacije i izvješća

Kako sudjelovati

Turizam i velike zvijeri

Novosti

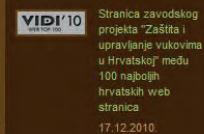
Naslovnica » Dobrodošli

Publikacije



Tražilica

Zanimljivosti





Državni zavod
za zaštitu prirode



2019-2020

ISBN 978-953-7169-86-2

9 789537 169862